

KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

29. MÁJA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

V deň vzkriesenia išli dvaja učenici do mestečka, ktoré sa volalo Emauz. Cestou sa zhovárali o tom, čo všetko sa za posledné dni v Jeruzaleme stalo. Tu sa k nim zrazu pridala sám vzkriesený Ježiš. Oni ho však nepoznali. Ježiš sa ich spýtal, o čom sa to rozprávajú a oni mu podrobne všetko povedali. Celý smútok Veľkého piatku a Bielej soboty. Keď učenici prišli k svojmu domu, pozvali Ježiša dnu. On vošiel a stoloval s nimi, stále ešte nepoznaný. Keď však vzal do rúk chlieb, dobrorečil, lámal a dával im ho, vtedy ho spoznali. On im však zmizol. V momente zmiznutia ho spoznali. Oči sa im otvorili v okamihu, keď už nebolo čo vidieť. Očividne si však boli istí zvláštnym, nespochybniteľným druhom Ježišovej prítomnosti. Akosi žiarivou neprítomnosťou.

Benedikt XVI. nás - kto spočíta koľko nás

Emauzy

je - vniesol svojou abdikáciou do atmosféry Emauz. Nehorelo nám srdce, keď ešte sedel na Petrovom stolci? Nezačínajú sa nám otvárať oči v momente, keď odchádza? Nezačíname ho spoznávať vo chvíli, keď odchádza, keď sa za ním zatvára brána?

Odchádza či prichádza?

V knižnici mám takmer pol metra kníh od Jozefa Ratzingera, Benedikta XVI. Sú to všetko slovenské a české preklady. Zrejme nie sú to všetky jeho knihy a určite ešte nejaké pribudnú. Akýmsi stredom a ťažiskom tohto veľkolepého odkazu je trojdielny životopis Ježiša Nazaretského.

JÁN URBÁNEK

ského. Je to možno prvýkrát, čo pápež takto otvorene, do hĺbky a konzistentne píše o prameni jeho i našej viery a nádeje. V preklade Jaroslava Cepka vydala túto trilógiu Dobrá kniha.

Mám dojem, že atrament na nemeckom origináli ešte poriadne ani nevyschol a my sme už vďaka prekladateľovi a vydavateľstvu mohli čítať pekný slovenský preklad. Je to veľký, dnes sotva doceniteľný skutok. Nedávno som v televízii, pri akejsi debata, zazrel vzađu na poličke španielsky preklad Ratzingerovej trilógie Ježiš Nazaretský. V rovnakej úprave ako naše slovenské vydanie. Možno sa celý svet rozčítal... Globalizácia môže mať aj tento význam.

Nova et vetera. Aj o tomto píše Jozef Ratzinger v Ježišovom životopise. Ku kľúčovým slovám patrí slovo „novosť“, „nový“. Alebo možno ešte presnejšie dialektika skrytá v prostom slove „znova“. Dejú sa nové veci, no dejú sa „znova“. Predpona „z“ vraví o tom, že nové tu už dávno bolo a opäť bude. Dávne udalosti, činy, slová sa prehodnocujú, reinterpretojú, oživujú v novom historickom kontexte. Dávny, starý to je v kontexte knihy o Ježišovi Nazaretskom niečo celkom iné ako mŕtva, petrifikovaná, s úctou oprašovaná fosília. Je to se-

Rastislav Moravský ako svätec na ikone srbského maliara Bobana Veljkovica. Jemu patrí aj autorstvo ikony sv. Cyrila a Metoda, uverejnenej na titulnej strane Kultúry č. 10

meno, ktoré znova a znova prináša úrodu. Prí-
buznosť s „večným návratom“ Mirceu Elia-
deho je zjavná, hoci explicitne necitovaná. Jo-
zef Ratzinger nie je žiadny konzervatívny
mysliteľ, hoci táto nálepka mu prischla v mas-
médiach, od ľudí, ktorí veľa hovoria a píšú, ale
málo čítajú a rozmýšľajú.

Čas. Každý ho poznáme v jeho prvoplá-
novej podobe, keď deň po dni, hodinu po ho-
dine užíra z nášho bytia. V Ratzingerovej
knihy sa ocitneme v inom čase. Medzi minu-

losťou a budúcnosťou niet žiadnej dichoto-
mie. Bezrozmerná prítomnosť sa nestráca,
neprepadáva medzi minulosťou, ktorá už nie
je a budúcnosťou ktorá ešte nie je, tak ako o
tom uvažuje sv. Augustín. Ratzingerov čas
má inú štruktúru, vyjadruje ju dialektický
vzťah „už, ale ešte nie“. Už je zasiat, ale
úroda sa ešte nezberá. Minulosť a budúcnosť
neoddelené priepasťou, ale zretazené do sú-
vislosti, prítomnosti, ktorá trvá.

(Pokračovanie na 3. strane)

Pripomínane si po celý rok 1150. výro-
čie príchodu Solúnskych bratov k na-
ším predkom. Takmer každý si pritom
myslí, že ozaj rozumie, čo to vlastne oslavu-
jeme. Málokto sa naozaj zamýšľa nad ich
skutkami a zdá sa, že našich politických re-
prezentantov ani veľmi netrápi, že nebyť
práve sv. Cyrila a Metoda, možno by dnes
nebolo ani ich a v kultúrnom zmysle ani nás
Slovákov, o politickej prítomnosti na mape
Európy ani nehovoriac. Nekladíme si
otázku, či si vôbec zaslúžime obetu týchto
dvoch geniálnych mužov, ktorí opustili is-
toty svojej veľkolepej vlasti - vtedajšieho
vrcholu civilizačného rozvoja, a prišli na
Moravu. Ak preložíme názov tohto štátneho
útvaru do súčasného jazyka, teda do mok-

Medzera v úcte

TEODOR KRIŽKA

radí, medzi močiare. Vieme už síce, a stále
sa o tom dozvedáme viac a viac, že kresťan-
stvo u nás bolo ak nie od úplného začiatku,
tak určite omnoho skôr. Ale aby sa stalo sú-
časťou kultúrneho obehu a osnovou štát-
neho zriadenia, a bolo zjednocujúcou, do-
stredivou silou, muselo byť zrozumiteľné
všetkým, nielen kňazom a kniežatám.

A predstavte si, našli sa géniovia, ktorí ako
prvé preložili Evanjelium podľa Jána. Ako
sa začína? Definíciu tretej božskej osoby -
Slova, ktoré bolo na počiatku u Boha, a to
Slovo bolo Boh.

Ako sa to volali naši predkovia? Slo-
veni? A ako sa to voláme my? Slováci?

Nie je toto naše pomenovanie trinástou
komnatou, ktorú sa podarilo otvoriť práve
svätým bratom Vierozvestom, ktorých si
uctievame (aspoň by sme mali!) na roveň
s apoštolmi?

Veď oni prekladom Evanjelia podľa
Jána dali nášmu menu zmysel, resp. ten
zmysel odomkli kódom Dobrej zvesti a na-
plnili našu existenciu svätým programom!

Kto pozval k našim predkom sv. Cyrila a
Metoda? Knieža Rastislav - ako poukazuje
prof. Milan S. Ďurica - správne knieža Ras-
tic. Kto si teda zaslúži popri Solúnskych
bratoch úctu? Podľa môjho skromného ná-
zoru - knieža Rastic.

V pravoslávnej cirkvi už knieža Rastic
má aj svoje správne ocenenie - bol kanoni-
zovaný a povýšený na oltár. My ešte otá-
ľame. Počúvame, vraj nám chýbajú ostatky
a najmä zázraky v spojitosti s týmto veľkým
mužom. A vari to, že k nám prišli a vyučo-
vali tu sv. Cyril a Metod nie je zázrak? Vari
existuje ešte väčší zázrak ako fakt, že aj po
tisícstopäťdesiatich rokoch ešte existujeme,
máme svoj štát, hlásime sa k Rímu a pápe-
žovi, vyznávame spoločnú vieru, odmietli
sme komunizmus, ktorý nám bol následne
nanútený násilím, a hoci dokalečení, stále
máme dosť sil a vôle trvať ako Slováci, teda
vynávači Krista-Slova.

www.kultura-fb.sk

nalú spoločnosť z vôle nedokonalých ľudí sa nutne vo svetle kresťanskej viery musí javiť smiešna a šialená. De Maistre úplne prevzal schému ľudských dejín, ako ju načrtnol sv. Augustín vo svojom geniálnom diele Boží štát. Podobne ako sv. Augustínovi sa dobytie a vyplnenie Ríma stalo momentom a Božím trestom, tak sa i de Maistreovi stala revolúcia. Príchod Krista je zlomovým bodom v dejinách, bez Božej milosti niet úspechu v ľudskom konaní. De Maistreov spis O pápežstve pripomína ďalšiu variáciu na tému augustínovského Božieho štátu.

Pre ďalšie bližšie pochopenie jeho myslenia sa musíme v krátkosti venovať aj iným základným bodom jeho úvah. Východiskovým bodom jeho myšlienok bol odpor voči racionalizmu XVIII. storočia. Osvietencami ospevovaný „empirický svet“ bol pre neho len povrchom javov, ktorých skutočný zmysel treba odkryť. Na to ľudský rozum nestačí. Je vrtkavý, ovládaný citmi a náladami, sám by na túto úlohu nestačil. Preto sa de Maistre domnieva, že Boh vložil určitý rozlišovací kód do ľudského rozumu, ktorý umožňuje rozoznávať pravdu od omylu. Tento kód umožňuje rozpoznať tzv. všeobecné presvedčenie, čiže určité danosti prirodzeného rádu Božieho stvorenia spoločné všetkým ľuďom. Patria k nim: všeobecná prirodzená potreba náboženstva, všeobecná snaha po zakladaní rodín, spoločností, štátov, rešpekt k autorite, plnenie jej príkazov, strach z ich porušenia a podobne. Môžeme tu hovoriť o istých antropologických konštantách, ktoré človek automaticky odkrýva vo svete pomocou emanácie Božieho stvoreného rádu sveta. Táto emanácia zasahuje vnútro človeka a pomáha mu odkrývať Boží vôľu v tej najvšeobecnejšej rovine. Preto to, čo odporuje týmto konštantám a čo sa ich snaží zrušiť na základe abstraktných racionalistických konštrukcií, je nevyhnutne pre de Maistrea výrazom trápnej školometskej domýšľavosti. Tento všeobecný rozum sa podľa de Maistrego na nižšej úrovni prejavuje ako rozum národný, ktorý je vytvorený v procese dlhodobého historického vývoja. Všeobecný a národný rozum teda vytvoril štát, v ktorého

čele stojí kráľ, právo a všetok poriadok vecí. Ide o rozpoznaný „lex eterna“, Boží večný zákon. Všetky inštitúcie sú teda dielom Božím. Tie je možné časom zdokonaľovať, avšak nikdy nie meniť ich základy. A práve to urobila Revolúcia - zničila inštitúcie existujúce odnepamäti. Opakom všeobecného rozumu je totiž rozum individuálny, ktorým disponuje každý človek. Ten je následkom dedičného hriechu omylný a hriešny, jeho abstraktné úsudky, nekorenencie ani v Božom Zjavení ani vo všeobecnom rozume a prirodzenosti, nie je možné aplikovať na tak zložitý organizmus akým je ľudská spoločnosť.

Osvietenecý racionalizmus je pre de Maistrea výplodom individuálneho rozumu. Rousseauove blúznenia o nevinnom prírodnom človeku, napriek tomu, že všeobecný rozum vždy vedel, že človek bez zákonov sa stáva bestiou, Voltaireove domýšľavosti o stvorení nového človeka bez predsudkov, napriek tomu, že po stáročia tradované predsudky tvoria os každej národnej komunity, to všetko považoval de Maistre za výraz nadutej pýchy individuálneho, egoistického a sebastredného rozumu, odporujúci celým ľudským dejinám.

Aj my sa dnes stretávame podobne ako de Maistre, ba v skutočnosti v miere omnoho väčšej, s odsudzovaním našich kolektívnych predsudkov, nášho národného rozumu. Všetky prejavy normality ako napr. odpor k homosexualite, odpor ku skupinám ľudí, s ktorými má majoritná komunita zlé skúsenosti, odpor k modernému výtvarnému umeniu, to všetko býva liberálnou propagandou označované za ohavné predsudky xenofóbov. V skutočnosti to sú piliere, na ktorých stojí pamäť národa, odovzdávaná po generácie. Máme ich zahodiť v prospech absurdných abstraktných fráz o rovnosti všetkého so všetkým a bezbrehej tolerancii k akejkolvek zvrhlosti, ktorú si vyfabrikovali rozmazaní intelektuáli v salónoch a kaviarňach, posmeľovaní a platení rôznymi tajnými spoločenstvami s výrazne protikresťanským zmysľaním? De Maistre hovorí už 200 rokov, že rozhodne nie!

Aby však nedošlo k omylu: všeobecný rozum, to nie je pre de Ma-

istrea nejaký demokratický výron ľudového rozumu. Pre de Maistrea je dav temný a nevzdelaný, riadiaci sa pudmi a chorobnými vášňami, je to znásobený individuálny rozum. V protiklade k nim stoja významní jedinci, ktorí dokážu pochopiť všeobecný a národný rozum. Oni vládnu nad davom a v prípade ak jednú podľa Božieho poriadku, tak vedú ľud k spásu. Na ich čele je Bohom pomazaný kráľ. V opačnom prípade, ako je tomu aj dnes, vedú ľud do zatratenia.

Správne riadená spoločnosť sa podľa de Maistrea vyznačuje: jednotou, podobne ako rodina alebo korporácia. Správna vláda musí neustále striehnuť proti latentnej občianskej vojne medzi jednotlivcami zaťaženými dedičným hriechom. Musí krotiť vášne, slabosti a pudy. Musí stabilizovať.

De Maistre bol vždy verným a ortodoxným katolíkom. Luther bol pre neho exemplárnym príkladom pýchy individuálneho rozumu, ktorého svojvôľa si spupne dovolila meniť poklad viery.

De Maistreov vplyv na teóriu kontrarevolúcie je obrovský a zásadný. Dovoľovali sa ho všetci podobne orientovaní myslitelia XIX. aXX. storočia, z rôznych národov. Rus Peter Čaadajev, Španiel Juan Donoso Cortes, Talian Giovanni Papini a mnoho iných mysliteľov a spisovateľov. Hlavné motívy jeho filozofie: ultramontanizmus, tradicionalizmus, monarchizmus, katolicizmus, odpor k demokracii, k antropocentrickým ľudským právam, odpor k abstraktným sociálnym konštrukciám, idea svojbytnosti národného ducha, antiromantizmus, vedomie hriešnosti človeka, to sú konštitučné prvky každého autentického kontrarevolučného myslenia a bez nich je ťažko možno niekoho považovať za skutočného konzervatívca.

Pre bližšie pochopenie de Maisterovho štýlu môžeme zacytovať niekoľko najslávnejších výrokov:

„Ústava z roku 1795, rovnako ako tie predchádzajúce, je vytvorená pre človeka. Na tomto svete však človek neexistuje. Počas svojho života som videl Francúzov, Talianov, Rusov atď. Vďaka Montesquieuovi dokonca viem, že sa dá byť Peržanom, ale pokiaľ sa týka „človeka“, vyhlasujem, že som ho nikdy v ži-

vote nestretol. Ak existuje, tak bez môjho vedomia.

Protestantstvo je najväčší nepriateľ Európy, ktorého treba zahrnúť všetkými prostriedkami, čo nie sú zločinné. Je to zhubný vred lipnuci na každej zvrchovanej moci, ktorú bezprestanja nahľadáva, syn nadutosti, otec anarchie, univerzálny rozkladný činiteľ.

Filozofia je zhubnou silou, ktorej jediným cieľom je ničť spoločenské dogmy, aby tak človeka izolovala, nabádala k pýche, samofúbsti, čím škodí sebe aj ostatným: pretože človek, ktorého hodnota sa meria vždy len vierou, nemá žiadnu cenu, pokiaľ v nič neverí.

Rousseau začína svoju Spoločenskú zmluvu touto zvučnou vetou:

Človek sa rodí slobodný a všade je v okovách. To sa mu skutočne podarilo! Čo tým chcel vlastne povedať? Istotne nehovorí o tom, čo by bolo každému zrozumiteľné, pretože v tej istej vete tvrdí, že „všade“ je človek v okovách! V okovách! Pozrime ho, básnika! Človek sa rodí slobodný! Aké bláznivé tvrdenie, keď predsa opak je pravdou. Vo všetkých dobách a na všetkých miestach, až do založenia kresťanstva... otroctvo bolo vždy považované za vládnú nevyhnutnosť a za normálny politický stav národov. ... Až konečne roku 1167 pápež Alexander III. vyhlásil menom koncilu, že všetci kresťania majú byť zbavení otroctva.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

FRANTIŠEK SLZA

Popis odvahy

*Povedať pravde si ošklivá ale nezradím ťa
ani keď si vypijem s tými ktorí ťa nenávidia
pre tvoj pôvod a pre tvoju vznešenosť
spod priklopených viečok*

*Povedať lži si krásna ale nenávidím ťa
aj keď si vypijem s tými ktorí ťa vedia
pre tvoje nehanebné ohanbie
dívajúc sa doň prižmúrenými očami*

*Povedať človeku už ťa nik nezotročí
zákony chránia tvoju slobodu
sloboda chráni zákony
svedomia tvojho srdca i tvojich očí*

Na levie srdce zeme padá dážď na kolená,
na dlažbu hlíny v horských chrámoch lúk. Naklonená
tráva tiež pokľakne. Z milosti žiť zloží ostrie.
Nech tráve sa podobám, dažďu, čo leje zo striech
tekuté srdce neba. Dážď sladnuci v ovocí...
Nech na ten dážď sa podobám, nech ako proroci,
čo nakreslili na zem kruh - až kým nezaprší,
kým na hriešnu zem s milosťou neobrátiš oči,

teba, a ako slnko ráno horí na hrádzach,
tak žiaríš duchu, čo ťa v ľudských srdciach nachádza.
Tak sa dotknem teba v tejto zemi, v oblakoch,
v korunách chrámov, keď vonia Váh, mútny v Slovákoch.

Posvätená buď táto zem briez a zem detstiev.
Na svojich pleciach človečích tvoju milosť nesiem
a ty nesieš mňa, dážď slz a ľudských hriechov,

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Slzy svätého Konštantína

v ňom stáli rovní ako stĺpy. Tak ja chcem, Pane,
nakresliť zo slov v básni kruh, prosiť odovzdane,
že neopustím tieto slová - Pane, úzko je mi,
ak by si už nepožehnal Hronu, Tatrám, zemi,
čo na pleciach nás nosí a ctihodnejšia než my
ťa chváli spevom riek a briez a topoľov. Kiežby
si žehnal ešte kostiam našim, prachu z popola
a kiež by sme ťa oslávili v šere kostola
a úbohých a neverných, no smädných po zvesti,
by si nás znovu ustanovil hodných bolesti
a hodných utrpenia, chudoby a vlastnej, starej zeme,
ktorú sme darom dostali. Po nej putujeme,
hrešíme a kajame sa, nepoznajúc stud.
O milosť teda prosím, Bože. Príď ma vypočuť.
Stvoril si dievča vzbúrené a vzal prach nad kosti,
dnes počuť ešte pyšný hlas jej pyšnej mladosti:

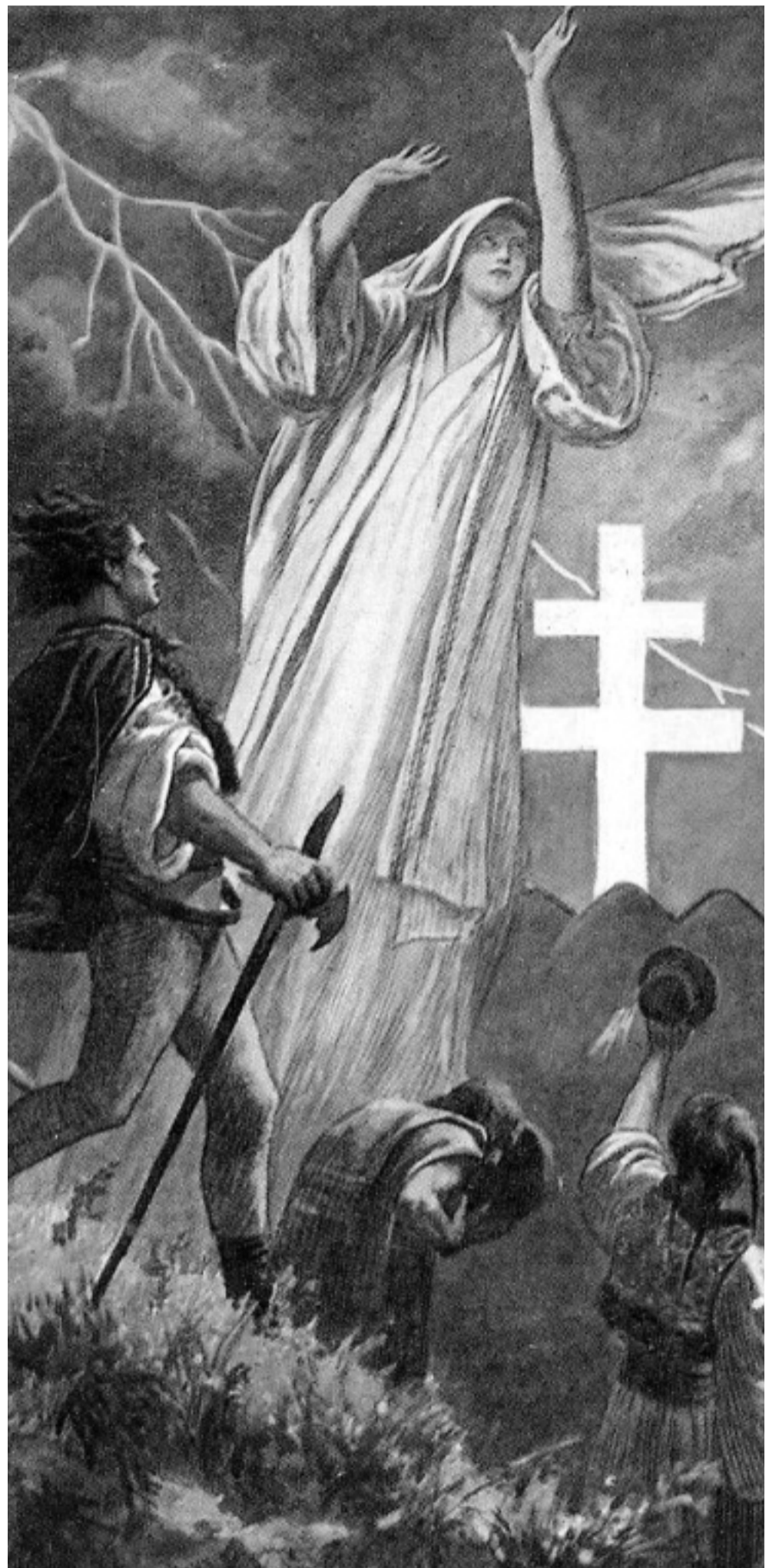
Tak ako stojím tu a luk obzoru pred nami
napnutý klenie sa až po nebesia s hviezdami,
a aj keď rúham sa a búrim, rúcam, zlorečím,
aj keď som pokúšaná diabolským či človečím
hlasom, hoci aj pred očami tohto sveta skrytá;
už som. A som neodvratne časťou Tvojho bytia.

Teda tak, ako sa modlí lúka, ktorá chce
slzami rannej rosy objať mach a kosatce,
a ako budúcnosť už v diaľke chystáš pre iných,
s rovnakou silou nemennou sa stali dejiny.

A na tvár padáme. Keď ochabejú storočia,
ktoré cez hrobky kniežat slučky z kostier obtočia
a odhalí sa Tvoj kríž a krv a spev a koruna
a na svet budú z nebies čriepky Solúna.

Teda ako dýcham a brezy biele ako soľ
svietia k temným nociam, tak žiaril duchom apoštol
Pavol a starý Solún porodil svetlo Grékom,
aby na Veľkú Moravu prišli kázať v Niekom,
kto niesol svietnik cez duše a cestou priúzkou
priviedol ľudstvo k spaseniu - a Rím mu biskupstvo
už dávno v Nitre založil. A ako brokát zím
prikryje belobou vlasy stromov, tak Konštantín
chodil po tejto zemi - a nik mu nebol cudzí
a dodnes sa nad Slovenskom lesknú jeho slzy:

„Keď dotýkam sa hlíny pri nohách, už vo mne planie
akási zvláštna milosť žiť. Tak dotkol som sa, Pane,

Snímka: Teodor Križka

*keď srdcom, rukou, očami, rozochvenou miechou
t'a zrádzame a mizneme ako vánok v chrastí,
keď nás povoláš - Boh nebeskej a zemskej vlasti.*

*Niesol som Slovo Slovanom na rukách ako sokola,
aby v nich nanovo sa roznieťilo z popola.
Niesol som Logos 'Logosanom', Boha 'Bohanom'
a lásku som si tíšil v srdci v kríži schovanom.*

*Slovensko, všetkým mi bolo vzkriesenie, Boh a ty
a ako lúky v Pieninách sa skveli ornáty.
Niesol som slovo v náručí jemné ako pena,
aby ani jedna z rýb nebola zatratená.
A tak až podnes smutne hľadím, plačom nad chvíľou,
keď Slovensko si vlastnú pamäť samo stratilo.*

*Zem, už slnko iných čias nad teba dviha svoju koruhvu
a víťazí. A na tvoju tvár teplú, okrúhlu
stúpajú iné kroky nad medené zvonce tráv.
Vrkoč riek zapletajúci Bože, zázrak sprav,
veď aj kameň by vrael, čo kov vo zvone musel,
že sú i iné slnká ako Praha, New York, Brusel,
zástup jelsí káže nám a had sa mení na vlas -
Chváľte Boha nad nami! Cti matku, otca a vlasť...
Veď vlasť - oslica krúti v nás mlynský kameň dejín,
vo vlasti plavým vláskom detského času verím,
vlasť zlaté rúno chleba pod letom nesie v žite.
Boh išiel za vás na kríž, a predsa neveríte.
Po tisícročí som vám prišiel kázať o písme,
veď bez vedomia Božej spásy v duši chorí sme.*

*Ste podobní na mŕtve rieky - mŕkve, skalnaté,
keď vlastnej múdrosti a prachu ciest sa klaniate.
Obráť nás, Hospodine, k sebe, my sa vrátíme.
Spomeň si ešte na nás - prach - a nehľad' na iné
kamene a nepovolaj ich k žitiu miesto nás.
Plesá sa krvou naplnia, ak nás viac nespoznáš
a nepredurčíš vzkličť viac na Slovensku chrabrej,
hrdinskej, veľkej duši, akú mal svätý Andrej.
Bože lúk a duší, čo život meníš na večný,
zo všetkých blahoslavenstiev nám chýba najväčšmi
čisté srdce a čistá láska, Kriste, k národu,
akoby si svoj kríž a zvesť napísal na vodu.*

*Tak dnes prosím - Bože, čo obraciaš lesy na paše,
obráť aj srdcia na Slovensku, rozsvieť lampáše
Slovákov, čo zmlkli ako vták na kraji lesa.
Ludia! Boha traste sa, no veriť nebojte sa,
veď on je tvorca všetkého a my len jeho dielo,
na ktoré padal z písmen sneh, ktoré ochorelo...
Boh rozsiel bledý ovos hviezd, stvoril plúca trávam.
Pred tvárou Božou uznajte: 'Ako málo dávam!',
pred tvárou Božou klaknite a zložte svoje sily -
nespravodlivo zabudli a aj obesili.*

*A tak sa s nami krúti zem, srdcom dnešných čias,
a tak na zemi žijú svätí, i čo nežičia,
tak na zemi nečakajte, 'kto dnes zatlieska mi',
lež chváľte Boha v lipinách, Boha nad lieskami,
čo stvoril Slovákov, Boh vašej vďaky ešte nenarodenej,
Boh vašej staroby, slz a úst, a Proglasu.“*

Jubileá bývajú celkom užitočné. Ak už na nič iné, tak na zistenie, ako človek zostarol v práci a námahe - dúfajme o lepší svet. Sú síce aj takí, ktorí sa úporne usilujú o horšie, ale takých radšej z našich úvah vynechajme. Nám išlo vždy a výlučne o to, aby sme v človeku opatrovali to semiačko, ktoré nosí boží gén Slova. Prihlásili sme sa k línii krásy, ktorá po stáročia rozlišovala medzi vysokým a nízkym, ušľachtilým a podlým, nádherným a ohavným, vedela, kde je hore a kde dolu, čo sú nebesia a čo je zatratenie. Stali sme si na stranu Ábela v spore s bratom Kainom. Bez ohľadu na dôsledky prinášali sme Bohu obeť čistú a pravú.

Tak dajako som vnímal a vníмам založenie Literárneho klubu Bernolák a literárnej súťaže O Cenu Slovenského učeného tovaríštvu.

Uplynulo štvrtstoročie odvtedy, ako ma vo vydavateľstve navštívil Marián Babirát, človek milujúci svoj rodný kraj, svoju obec, literatúru, hľadajúci a často nachádzajúci. Aj vtedy sa v jeho hlave zrodil šťastný nápad vytvoriť po bernolákovsky malé spoločenstvo, ktoré by dýchalo na slovo ako na živý uhlík vyňatý z chladnej pahreby. Vtedy, pravda, všetky deje, najmä tie verejné, vyzerali ako začiatok konca zlovôle a nádej na novú obrodu. Písal sa rok 1988, Slovensko sa odvážilo vyjsť na námestie s modlitbou a sviečkami v rukách, a pripomenúť, že existujú trvalé a večné hodnoty. Aj ja som stál medzi modliacimi sa, obkľúčenými vodnými delami, zátarasmi a policajtními so psami. Cítil som sa však šťastný a slobodný, lebo som priniesol obeť v skalopevnom presvedčení, že to nie je obeta Molochovi, ale Bohu.

O rok, týždeň pred študentskou manifestáciou v Bratislave a o deň nato v Prahe, ktorá sa stala symbolom pádu totality, 9. novembra 1989, som pod záštitou Literárneho klubu Bernolák priviedol na pódium Kultúrneho domu v Trnave žijúceho predstaviteľa katolíckej moderny, kňaza-františkána a básnika Svetoslava Veigla. Bolo to prvé verejné vystúpenie básnika-kňaza po mnohých desaťročiach. Nebáli sa organizátori, nebáli sme sa my, nebálo sa publikum - veď prišlo toľko ľudí, že zaplnili sálu Kultúrneho domu. Počas besedy s nami som vyzval prítomných, aby nemali strach prejaviť svoje svedomie a išli pred bratislavský Justičný palác vyjadriť podporu Jánovi Čarnogurskému a Antonovi Seleckému i ďalším členom Bratislavskej päťorky, ktorú režim protizákonne držal vo väzbe v presvedčení, že sa mu podarí zastrašiť prebúdajúcu sa odvahu.

Literárny klub Bernolák tak azda aj ako jediný na Slovensku pôsobil dôstojne od samého začiatku a túto dôstojnosť si zachoval až podnes. Hovorím o dôstojnosti zámerne a dvakrát toto slovo podčiarkujem. Lebo v činnosti tohto klubu nemuselo dôjsť zmenou situácie k nijakým premenám - my sme žili svoje hodnoty od počiatku. A k dôstojnosti patrí aj fakt, že čestným predsedom Literárneho klubu Bernolák bol kontinuálne národný umelec Vojtech Mihálik. Bol ním aj vtedy, keď ho velebili ako jedného z najväčších básnických majstrov, aj keď ho oplŕvali a pripisovali mu ohavnosti. Naostatok aj do večnosti tohto veľkého básnika, ktorému pripadlo

V bernolákovskej službe Slovu

Vyhlasenie výsledkov I. ročníka literárnej súťaže O cenu Slovenského učeného tovaríštvu 13. 12. 1990. Vľavo Marián Babirát a Adriana Horváthová, Marta Uhrinová, Vojtech Mihálik, Viliam Turčány a Teodor Križkovi

Za pätnásť rokov sa v súťaži vystriedalo mnoho talentov. Ale súťaž má niekoľko cieľov: objavovať a uvádzať do života skutočných básnikov a prozaikov, ale aj viesť najmladšiu generáciu k láske k literatúre

Na snímke Adriana Horváthová, predsedníčka Miestneho odboru Matice slovenskej a dlhoročná organizátorka literárnej súťaže, v rozhovore s tajomníkom Matice slovenskej Petrom Cabadajom, ktorý v zastúpení predsedu MS Mariána Tkáča udelil súťažiacemu Cenu Matice slovenskej a zároveň odovzdal predsedovi poroty Teodorovi Križkovi Zlatú cenu Maticej slovenskej

Účastníci súťaže každoročne položia kyticu kvetov k pamätníku Antona Bernoláka a slovenčine. Počas tohto pietneho aktu zaspieva žiacky zbor ZŠ Slovenského učeného tovaríštvu v Trnave a prihovoria sa osobnosti Cirkvi, Trnavského samosprávneho kraja mesta alebo Bernolákovej spoločnosti

Pri pamätniku
Antonovi Bernolákovi
sa k účastníkom prihovoral
trnavský dekan
vdp. Mons. Marcel Kubinec
Snímky: Benjamin Škreko
a Eva Drobná

Básnik, dramatik, novinár Benjamin Škreko
sa stal laureátom jubilejného ročníka

Výsledky XV. ročníka literárnej súťaže

O cenu

Slovenského učeného tovarišstva

pod patronátom Spolku svätého Vojtecha a MO Matice slovenskej v Trnave

Mimoriadne ceny

LAUREÁT SÚŤAŽE

CENA PREDSEDU TRNAVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA
BENJAMÍN ŠKREKO, Trnava

CENA PRIMÁTORA MESTA TRNAVA
JOZEF TOMÁŠIK, Bratislava

CENA RIADITEĽA SPOLKU SVÄTÉHO VOJTECHA TRNAVA
DOBROSLAVA LUKNÁROVÁ, Bratislava- Rača

CENA PREDSEDU MATICE SLOVENSKEJ
IVAN KRÁLIK, Riverside, IL, USA

Poézia

I. kategória

1. miesto - KATARÍNA JANČEKOVÁ, Veľké Bedzany

2. miesto - neudelené

3. miesto - TOMÁŠ SOLANKA, Svidník

3. miesto - IMRICH KAPLAN, Svidník

II. kategória

Čestné uznanie - MATEJ KUBRICZKÝ, Borovce

Čestné uznanie - PAVLÍNA SIVČÁKOVÁ, Levice

III. kategória

1. miesto - neudelené

2. miesto - SILVIA GELVANICSOVÁ, Streda nad Bodrogom

2. miesto - neudelené

3. miesto - ANNA LAŽOVÁ, Svidník

3. miesto - MAREK SOPKO, Bošany

Čestné uznanie - MÁRIA STOPKOVÁ, Čimhová

Čestné uznanie - LADISLAV HORVÁTH, Trnava

Čestné uznanie - LUDO BAKAJ, Hronské Kľačany

Próza

I. kategória

Čestné uznanie - NIKOLA PLATKOVÁ, Prešov

Čestné uznanie - LUCIA TRNOVCOVÁ, Kysucké Nové Mesto

Čestné uznanie - ERIKA HUŠLOVÁ, Zubrohlava

Čestné uznanie - JÁN MICHAL RIŠKO, Lubotice

II. kategória

1. miesto - JOZEF HARENDARČÍK, Podolíneec

2. miesto - LAURA MIŠENČÍKOVÁ, Sabinov

3. miesto - ERIK MILEC, Košice

Čestné uznanie - IVANA MALINKOVÁ, Bardejov

Čestné uznanie - KATARÍNA ŽELINSKÁ, Sabinov

III. kategória

1. miesto - IMRICH JESENSKÝ, Čaňa

2. miesto - MICHAL MIKULÁŠ, Nitra

2. miesto - ZUZANA MARTIŠKOVÁ, Topoľčany

3. miesto - EVA MASNÁ, Podhorie

Čestné uznanie - JOZEF PÁLENÍK, Svinná

Čestné uznanie - MICHAL SCHMIDT, Senica

Čestné uznanie - JANKA BLÁŠKOVÁ, Jaslovské Bohunice

Čestné uznanie - EUDMILA ORAVCOVÁ, Veľké Rypňany

Čestné uznanie - IVAN HALAMA, Brezno

Čestné uznanie - VIKTORIA LAURENT - SKRABALOVA, Paris

žiť v ťažkých a zložitých časoch, vprevdzali sami katolíci - básnici Viliam Turčány, Michal Chuda, don Štefan Santner SDB a ja. Aj lúčil sa s ním za nás po katolícky don Augustín Nádaský SDB.

Škoda, že štvrtstoročie nekopíruje aj literárna súťaž s bernolákovským názvom O Cenu Slovenského učeného tovarišstva. Ale obdobie zmien vytlačilo, klausovským jazykom povedané, na balkón kultúru ako takú, nielen našu súťaž, a my sme radi, že ju nevytlačilo až na Balkán. Hoci demolácie kultúrneho života onen povestný balkánsky štýl zavše pripomínajú. To preto, a možno aj pre čosi inšie, čo mi nie je známe, má literárna súťaž oproti Literárnemu klubu Bernolák o desať ročníkov menej.

Čo sme vlastne chceli dosiahnuť klubom i súťažou? Nuž podporu slovenskému slovu ako symbolu onoho biblického Slova, ktorého meno tak geniálne nosili už naši predkovia v správnom pomenovaní Sloveni, a ktoré dnes nosíme aj my, ich potomkovia, vo svojom mene Slováci. Spomeňme si, čo nám ako prvé priniesli svätí bratia zo Solúna! „Iskonni bie Slovo, i Slovo bie u Boga...“ A nielen to, že je to Slovo u Boha, ale i samo je Boh! Tento úvod z Evanjelia podľa Jána dal obsah nášmu národu, ktorý akoby odjakživa očakával príchod takéhoto Boha, dal mu zmysel. Tento zmysel sa nestratil ani po tisícročí vytlačania cyrilo-metodského odkazu. Naopak, ako ponorná rieka vytryskol na povrch pred 150 rokmi pri rímskych oslavách milénia od príchodu Vierzvestov k našim predkom, ktoré tak geniálne hudobne podčiarkol dokonca Franz Liszt, a v založení Matice slovenskej.

A tento zmysel trvá i dnes, keď popri 1150. výročí príchodu svätých Cyrila a Metoda, bratov zo Solúna, toho Solúna, ktorý sa v Listoch sv. Pavla spomína aj ako Thesaloniky a poukazuje na dvojtisícročnú líniu evanjelizácie od apoštola národov, skromnučko pripomíname aj naše dve drobné jubileá.

TEODOR KRÍŽKA

BENJAMÍN ŠKREKO

(Laureát súťaže,

Cena Trnavského samosprávneho kraja)

Immaculata

Na veži madona korunkou mraky orie,
skyprené nebo zas Trnave zarodí.

Nerepce na nečas, na blesky, na príkorie,
bezpečne otáča kormidlom na lodi.

Trojčinným námestím mravčeka slamky vláčia,
podvečer pri káve chvália si pohodu.

Hladká ich vánok i láskavá ruka dačia -
tej veľkej Panenky, maličkej zospodu.

Dve tváre spojené obsiahnu všetky múry,
dva páry rúk spína, na dvoje oči žmúri,
akoby prototyp pozemských našich mám.

Chladný stroj poháňa štvorzáprah prísnych hodín.

Asi ho rozbijem!... Škoda, že nedohodím.

Mamu mi uniesol. Matku však stále mám!

Pri obraze

Teodora Tekela

To bol ten deň, ktorý podložil nohu dobe
na ceste do pekla, dláždenej lebkami.

V domčeku za mestom, páchnucem po chudobe,
zakašľal umelec, vstávajúc zo slamy.

Na stojan pripevnil jediný papier v byte,
včerajšie noviny s honosným titulom.

Chránil ich na podpal; čo však už narobíte,
keď múza klope a plátno sa minulo.

Farbičky otvoril, do misky vody nalial,
staručký vyhnaneč v sutane, božský maliar.

V horúčke pracoval do noci bezmála.

To bol deň, keď anjel na štetci majstra pristál,
keď písmo v novinách prežiaril portrét Krista,
keď v Pravde nad lžami pravda raz vyhrala.

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

F. X. ŠALDA
CHARAKTERIZOVAL
PROCES

a problém Tukovej osobnosti takto: „Proces Tukův byl skončen po úmorném 10 týždenním líčení před Krajským soudem v Bratislavě odsouzením obžalovaného, někdejšího profesora mezinárodního práva na Alžbětinské univerzitě bratislavské, k 15 rokům káznice a k ostatním následkům, spojovaným s takovým odsudkem pro čin tzv. nečestný. Nepokládám tento proces za zisk pro republiku: ani mravně, ani politicky. Náleží k tzv. politickým procesům, v nichž spravedlnost pravidelně pohoří. Co říci z mravního hlediska o procesu, v němž hlavním svědkem proti obžalovanému je jeho někdejší spoluodbojník, který se dal na >pokání< a přisluhuje nyní státní moci, proti níž před nedávnem s obžalovaným bojoval? Nesdílím v ničem politických myšlenek Tukových, naopak: odsuzuji je; celý jeho svět politický i mravní je mně zcela cizí a nesympatický, ale soudím, že i k politickému odpůrci a právě k němu, je na místě jistá noblesa a velkodušnost. Tuka měl, ano musil být poražen, a poražen právě v zájmu Slovenska, ale to se mohlo a mělo stát na kolbišti politickém a ne v soudní síni; pak by to bylo mělo svůj trvalý úspěch. Kdežto takto pochybují, že je něčeho hodnotného dosaženo; i vzdálenému pozorovateli bylo patrné, že intelektuální převaha během procesu byla nejednou na straně Tukově. Bude řada lidí na Slovensku, kteří budou vidět v Tukovi mučedníka politické ideje, a to je výhoda, které se mu dostalo zcela zbytečně. Takto se stane Tuka politickým heslem v blízkých volbách, a pravděpodobně heslem nebezpečným. To věčné čenichání po špiónech a špiónáži je už přímo hysterií malých i velkých států, které se daly nebo chtějí dát na dráhu imperialistickou. V Maďarsku chytily v létě nějakého našeho ubohého železničáře, který ani nemohl v ničem poškodit vojenskou bezpečnost Maďarska, a dali mu 5 let káznice; a v Československu nechtěli zůstat pozadu za Maďary a přesolili trest Tukovi. Paralelizmus, kterým se nemohu nikterak nadchnout. A co říci tomu, že některé české noviny přinesly odsudek Tukův několik hodin dříve, než byl vyneseno? Noviny, které žvaní několikrát týdně o státotvornosti a o obětech, které máme státu přinášet, nedovedou v zájmu státním ani ukrotit svou sensacelačnost a svou výdělečnost a obětovat státu aspoň na chvíli svou neslušnost, která se stala již jejich druhou přirozeností. Není tím zesměšněn tento proces ve frašku přímo operetní? Jak vyvrátíte nyní nepřátelskému světu jeho přesvědčení, že rozsudek v procesu Tukově byl diktován vládou z Prahy?“

EXPREMIÉR NEMAL
ANI NA PAPUČE.

Ako je známe, Tuka 5. septembra 1944 opustil funkcie. Podľa svedeckej výpovede prezidenta Tisu zo 17. apríla 1946, potom žil „kdesi v Rakúsku“, ale on sa „prestal o neho zaujímať“.²⁹

Zo spisu sa nedozvedáme, ako a kedy sa dostal do Rakúska a kde býval. Mohol tam cestovať buď na diplomatický pas vydaný 6. marca 1941 s platnosťou do 21. júna 1945,

alebo na cestovný pas z 29. apríla 1940 s predĺženou platnosťou do 2. júla 1946.

Medzi písomnosťami sa nachádzajú tri dokumenty, ktoré vypovedajú o tamojších Tukových pomeroch.

V liste pani Tukovej z 28. januára 1945 niekdajší osobný tajomník dr. Čavoja opisuje situáciu v Brati-

KAROL KUBÍK

Skon zavrhnutého muža

Posledné mesiace Vojtecha Tuku

4. 7. 1880 Piarg - 20. 8. 1946 Bratislava)

slave a vyslovuje radosť, že našiel niekoho po kom poslal balík od švagra prof. Tuku, dr. Haina, ktorého „súčasne požiadal, aby Vám niečo poslal na prílepšenie stravy.“

Je tam tiež nedatovaný útržok papiera napísaný pomerne úhladným písmom s týmto textom: „Domine Spectabilis, Nemoc, ktorá ma donútila vzdať sa mojej politickej funkcie a prekážala prevádzaniu učiteľskej činnosti na univerzite... predsa ešte trvá. Preto prosím Vašu Spectabilitu vyprostredkovať mi zdravotnú dovolenku aj naďalej. Ráďte prijať slovný pán Dekan, prejav mojej dokonalej úcty. Na stráž“ Ide zrejme o koncept listu z Innsbrucku adresovaného Slovenskej univerzite - zamestnávateľovi.³⁰

Dňa 17. februára 1945 Dr. Čavoja píše pani Tukovej: „Pripojene dovoľujem si Vám zaslať kapce, ktoré žiaľbohu pre tejšie vojnové pomery boli len pred pár dňami dohotovené.“

Zmenka do Roľníckej pokladnice došla včas. Prolongáciu nám však odopreli a úver vypovedali bez udania dôvodov. Pán Dr. Hain potom túto zmenkovú vec usporiadal tak, že sa predbežne zaplatilo 35.000 Ks a rastúci obnos má zaplatiť behom mesiaca. Tých 30.000 Ks, ktoré ležali na šekovom konte pána predsedu v Poštovej sporiteľni sme použili na čiastočné zaokrytie dlžoby v Roľníckej pokladnici. Ostatných 20.000 Ks vyplatí pán Dr. Hain z peňazí hospodárstva....Pripojujem aj 500 líp, aby ste mali čím ponúkať Vašich hostí.“³¹

Z uvedeného sa nedá zistiť, či Vojtech Tuka dostal odstupné ako predseda vlády, nie je jasné, či ho uni-

verzita začlenila do stavu a či dostával nemocenskú. Stav účtov nasvedčuje, že sa minuli úspory a Tukovi žili z podpory brata pani Boženy. Chorý Tuka nemal ani na papuče.

NÁVRAT DOMOV

Z 11. septembra 1945 je správa dňa 25. augusta francúzska vojenská polícia zatkla Tuku a je vo väz-

v prosinci) byl jsem z pověření slovenské autonomní vlády v Berlíně jednat o určitých hospodářských otázkách a o Děvině, který měl být přivtělen k německé říši. Po prvé i po druhé jsem jednal s Göringem... V únoru 1939 byl jsem vyzván, abych informace, které jsem podal Göringovi, doplnil. Jel jsem za tím účelem

mu odpověděl, že o spojení Slováků s Maďary nemůže být ani řeči, znovu se mne otázal, co vlastně Slováci chtějí. Moje odpověď byla, že Slováci si žádají autonomie. Někdo z přítomných...nadhodil, že by Slovensko mohlo být samostatné. Ja jsem na to reagoval tím, že v tom případě musela by některá velmoc zaručiti, že Slovensko nebude vojensky některým sousedem napadeno. K tomu podotýkám, že jsem nepoznal ani jednoho z přítomných, neboť jednak mám velmi slabý zrak a mimo to místnost byla osvětlena příliš oslňujícím světlem pro můj zrak. Přesně však vím, že Hitler to byl, kdo mluvil o osamostatnění Slovenska, neboť seděl jednak vedle mne a poznal by ho též podle hlasu.. Na této schůzce se více o samostatnosti Slovenska nemluvilo...“

Za přítomnosti: v.r. Dr. Zavadil, Dr. Žák v.r., Jandák v.r., Vojtech Tuka v. r.

V telegramě zo 17. 11. 1945, Rašla oznámil z Prahy Povereníctvu vnútra, že sa preprava Tuku lietadlom pre poveternostné pomery odkladá.

V BRATISLAVE - VO VÄZNICI

18. januára 1946 protokol spísaný vo väznici Krajského súdu v Bratislave, bez uvedenia vypočúvajúcich, medziiným uvádza: „Menovaný nebol schopný, aby bol privezený do inšpekčnej miestnosti k výsluchu a preto členovia vyšetrovacej komisie dostavili sa do jeho cely. Vyslúchaný leží prikrytý dekou, otázky mu kladené počuje, odpovedá zvoľna, ale dlho rozmýšľa. Jeho odpovede sú logické a premyslené, pôsobi domom človeka 'sešlého' fyzicky.“

Zápisnica končí poznámkou: „Vypočúvaný žiada o skončenie výsluchu. Vypočúvaný pre slabosť zápisnicu nepodpisal.“

29. januára 1949 Vojtech Tuka - ktorého štatút je „vypočúvaný“ - na úrade obžaloby pri NS, ako sa po návrate z väzenia do Piešťan chcel „utiahnuť sa do súkromia, odpočívnuť si a vyliečiť sa po dlhej väzbe“.

V ďalšom spomína svoje cesty do Viedne počas arbitráže, návštevy Berlína, kde vyjednával o hospodárskych otázkach a usiloval sa o prínavrátenie Devína, zaistenie na Maccöhe po menovanie za ministra vnútra, pričom ale dôležitejšie veci si vyhradil Dr. Tiso.

5. febr. 1946 Pred obžalobcom NS sa Tuka postavil za svoju koncepciu štátoprávneho usporiadania ešte z roku 1922 - za zväzovú republiku Českého a Slovenského štátu. Takýto názor prezentoval aj pred Göringom. Zápisnica je bez Tukovho podpisu.

7. febr. 1946 pred obžalobcom NS Tuka uviedol, že nemá vedomosti, či pred mnichovskými poradami bolo nejaké vyjednávanie i zo strany slovenskej so zástupcami ríše, lebo vtedy bol ešte v Plzni. Takisto nevedel povedať ako došlo k viedenskej arbitráži, najmä k tomu, že miesto štyroch mocností rozhodovalo iba Nemecko a Taliansko. Tiež uviedol cestu do Berlína k podpísaniu ochrannej zmluvy spolu s Dr. Ďurčanským.

Rukou písaná zápisnica končí: „Vypočúvaný odvolávajúc sa na bolesť, prosí o skončenie výsluchu... Ohľadne podpisu... udáva, že zápisnicu podpíše neskoršie, keď si ju...seďačky (bude môcť - KK) prečítať.“

Tuka a Mach vychádzajú z mauzólea Andreja Hlinku

do Berlína. V Berlíně jsem sedel s větší německou společností v kavárně. Někdo z přítomných... mi řekl, že se mám odebrat do „Aussemantu“, abych tam podal informace, pro které jsem byl povolán do Berlína. Místo do Aussemantu byl jsem uveden přímo k Hitlerovi.

Hitler mně zde položil otázku, zda jest pravdou, že Slováci by se chtěli vrátit k Maďarsku. Když jsem

nic v Innsbrucku

O dátume a spôsobe prevoze chorého Tuku z Innsbrucku do Prahy dokumenty NS mlčia.

Ďalší osud Vojtecha Tuku vidieť z nedatovanej zápisnice z októbra - novembra 1945, spísanej na odbore pre politické spravodajstvo ministerstva vnútra v Prahe, z ktorej uvádzame neupravený text:

„V. r. 1938 asi v listopadu (snad

8. februára 1946 ohľadom zmluvy o ochrannom pásme do zápisnice Tuka uviedol, že predseda vlády Dr. Tiso nepodpisal predložený návrh.

V zápisnici nachádza poznámka: „Obvinený je vypočúvaný ležiaci a pre slabosť žiada prerušenie vypočúvania... Podpis pre slabosť nemožný.“

Po kratšej výpovedi ohľadom Salzburgu, 14 bodov národného socializmu v zápisnici je opäť poznámka: „Obvinený vzhľadom na vyčerpanosť prosí o prerušenie výsluchu.“

13. februára 1946 Povereníctvo vnútra odovzdalo Dr. Vojtechu Tuku vo väznici Krajského súdu v Bratislave vedúcemu obžaloby pri Národnom súde ktorý 15. februára 1946 navrhol nariadiť väzbu s odôvodnením aby Tuka neutekol a neovplyvňoval svedkov.

VIPOČÚVANIE NA PSYCHIATRICKEJ KLINIKE

14. februára 1946 Správa väznice oznámila obžalobcovi NS, že V. Tuku odovzdala na kliniku pre choroby nervové a duševné, pričom „... nesmie prijímať ani návštevy, balíky a listy bez povolenia obžalobcu pri NS a musí byť stále strážený“

18. februára 1946 vypočúvanie pokračovalo v budove Štátnej nemocnice, na klinike pre choroby nervové a duševné. Tuka stihol vysvetliť svoj akt vo funkcii ministra zahraničia - pristúpenie k trojaktu a opäť poznámka: „Vypočúvaný s ohľadom na slabosť žiada o prerušenie výsluchu.“

Dňa 21. febr. 1946 vypovedal už „obvinený“ V. Tuka pred obžalobcom pri NS Riganom vo veci „proti Dr. Jozefovi Tisovi a spol.“

Výpoveď sa týkala vzťahov so ZSSR, vypovedania vojny ZSSR, vypovedania vojny USA a VB, návštev Tisu, Macha i jeho na fronte, odchodu z funkcie.

V tejto, pomerne rozsiahlej výpovedi (9 strán) sa Tuka zmieňuje aj o pomeroch vo vedení a o vzťahu k prezidentovi.

„Celý smer politiky HSES viedol Dr. Tiso priamo ako predseda strany a ako vodca. Vodcovský systém bol len čiastočne prevedený. Podľa mojej vedomosti nestalo sa, že by na zasadnutí predsedníctva boli prijaté nejaké rozhodnutia väčšiny proti stanovisku Dr. Tisu...“

Podstatný rozpor medzi nami bol v tom že som bol údajne proti pánu prezidentovi Dr. Tisovi. To bola všeobecná mienka, z čoho bola vyvodzovaná, to neviem vysvetliť. Bola fáma aj o tom, že ja sa mám stať prezidentom, ale to nemalo žiaden podklad. Medzi nami zásadného rozporu nebolo, ale Dr. Tisu našťvali že ja som proti nemu, tiež ho našťvali, že chystám proti nemu puč’...“

Túto pomerne rozsiahlu zápisnicu, ktorá má 9 strán, Tuka nepodpisal.

Dňa 28. febr. 1946 pred vyšetrujúcim sudcom Krajského súdu si Tuka v Štátnej nemocnici zvolil obhajcu (Dr. Július Weichhertz).

28. februára 1946 sa vypočúva-

nie v Štátnej nemocnici sa zameralo na riešenie židovskej otázky, k čomu Tuka medziným uviedol:

„Pokiaľ ide o židovskú otázku, slovenská vláda zaujíjala spočiatku negatívne stanovisko v tom zmysle, že nechcela robiť žiadne protižidovské opatrenia. Zo strany nemeckej sa však žiadalo, aby vláda riešila židovskú otázku, lebo to súvisí so spojeneckým pomerom...“

Protižidovské opatrenia boli robené postupne a pomaly, najprv jemne a ohľaduplne, ale neskoršie boli zostrené... Zo slovenských činiteľov vo vláde nikto nenalieval na vydanie protižidovských opatrení. Pokiaľ Alexander Mach vo svojich rečiach zdôrazňoval potrebu radikálne riešiť židovskú otázku, boli to len reči bez vážnych činov. Je pravda, že HG sa dožadovala prísnych protižidovských opatrení, ale tie nemali vážny vplyv... K vystavovaniu Židov zo Slovenska došlo na žiadosť nemeckého vedenia zdeleneho nám z nemeckého vyslanectva, myslím, že samotným vyslancom alebo jeho povereníkom. Bolo nám zdelené, že nemecké vojsko žiada od nemeckého politického vedenia, aby židovské obyvateľstvo bolo vystavované a že oni sami nevedia dôvod toho

4. marca 1946 sa vypočúvanie týkalo koncentračného tábora v Ilave, zriadenia Hlinkovej Gardy, viedenského slovenského rozhlasu, výbuchov v Bratislave

Zápisnicu, ktorá má len dve strany, Tuka nepodpisal a končí poznámkou: „Vzhľadom na únavu vypočúvanie bolo prerušené. Skončené a podpísané.“

6. marca 1946, o dva dni, bola predmetom poľská vojna. Zápisnicu podpísal iba Rigan. (Ohľadom chýbajúceho Tukovho podpisu nie je tam zmienka. Z krátkosti zápis-

nie sa dá usudzovať, že Tukov stav bol veľmi zlý.)

25. apríla 1946, po siedmych týždňoch, v Štátnej nemocnici vypočúval Šujan, ktorý sa vrátil k židovskej otázke. Niečo úhľadnejší Tukov podpis môže svedčiť o jeho čosi lepšom zdravotnom stave a výpoveď v porovnaní so zápisnicou z 28. februára je podrobnejšia. Tuka uvádza nové skutočnosti.

„Iniciatíva vyšla od Nemcov, oni nalievali na mňa ako na predsedu vlády od samého začiatku cestou nemeckého vyslanectva... ako ju oni riešia v a hneď hovorili aj o tom, že máme Židov vystavovať... Vyradovanie židov z hospodárskeho života a zbavovanie ich osobnej slobody, neznamenalo ešte prípravu na vystavovanie... Až začiatkom roku 1942 vo funkcii ministra zahraničia podpísal dohodu s nemeckým vyslanectvom o vystavovaní. „Obsahom dohody bolo, že sa majú Židia zo Slovenska vystavovať, bez ohľadu a to, či sú pokrstení lebo nie... Čo bude so Židmi po vojne o tom nebola reč. Ja som si myslel, že keď by sa fronta pohla až k týmto osadám... že spojenci rozpustia tie osady a že sa budú môcť potom Židia voľne pohybovať... Mal som síce Mein Kampf, ale som hol len začal čítať. Nedočítal som ho, lebo mi to nebolo po srsti. Rasistickú otázku v Mein Kampf som neprečítal, najmä nie Hitlerovo stanovisko k Židom...“

Ako dôvod na vystavovanie Židov sa obyčajne uvádza, že sa tým plnila požiadavka na pracovné sily. Tuka v tejto výpovedi prináša iný moment.

„Viem, že neišlo o pracovné sily ale išlo osídlenie dočasného rázu. V zmysle nemeckého priania som dal pripraviť potom zákon o vystavovaní a zbavení štátneho občianstva“

Na intervencie Svätej Stolice si

spomenul takto: „Viem, že zakročoval Vatikán u mňa cestou vyslanca Sidora a síce Sidor písal, aké je prianie Vatikánu.“

Tuka uviedol aj svoj pohľad na zastavenie deportácií. „V jeseni roku 1942 sa už zarazilo ďalšie deportovanie Židov, lebo už toho bolo dosť, predsa len to bolo násilné. Veď ja som predsa nikdy nebol antisemitom. Ja som už ďalej nechcel k tomu zvoľovať. Ja som konečne predsa človek a cítil som už, že je toho predsa mnoho“

30. apríla 1946 zamerával vypočúvanie Dr. Šujan na Tukovu činnosť do roku 1929.

K svojej politickej činnosti do roku 1929 bol stručný: „To, čo som vo svojej žiadosti o milosť napísal (v r. 1935 - KK), je všetko pravda a viac ani dnes nemám čo povedať.“

Vo výpovedi sa vyskytla sebareflexia. „Na vysvetlenie toho čo som... povedal o svojom historickom omyle dodávam, že som myslel to, že sme sa všetci po mnichovskom diktáte nazdávali, že teraz Slovensko sa môže zachrániť jedine tým, že bude zadobre s Nemeckom. To sme potom teda aj robili...“

K téze, že sa usiloval odstaviť prezidenta a s tým zámerom zorganizoval Salzburg uviedol: „Popieram, že by som bol mal ambície stať sa prezidentom Slovenska.“

Tu je Tukov podpis - veľmi lámaným, trhaným rukopisom.

Ďalej bol predmetom Trenčiansko-teplický program vyslovený v 14. bodoch, ktorý mienil poctivo a vážne, lebo v Nemecku videl, ako tam pozdvihli celý hospodársky život a to chcel aj doma. Na otázku, ako s dila na povstanie odpovedal: „Dejiny dali im za pravdu. O novej republike Československej, v pred-

poklade, že sa obidva národy Český a Slovenský budú rovnako uplatňovať, mám dobrú mienku.“

Na zápisnici je Tukov podpis - opäť veľmi kostrbatý, roztrásený.

14. mája 1946, po dvoch týždňoch, si v Štátnej nemocnici Tuka odpovedal na otázky týkajúce sa návštevy u Hitlera ochrannej zmluvy, menovite zásadového postoja Tisu a Ďurčanského. Po maratónne vypočúvaní, od januára do mája, bude mať Vojtech Tuka - aspoň podľa dokumentov nachádzajúcich sa v archíve - pokoj.

POZNÁMKY:

29/ Podľa spomienok A.Macha Z ďalekých ciest, počas emigrácie - apríl, máj - navštevoval Vojtechu Tuku v Kitzbühli.

30/ V spise sa nenachádza doklad o vzťahu prof. Tuku so Slovenskou univerzitou, ktorej bol istý čas rektorom

31/ O údajnom Tukovom konte vo Švajčiarsku sa v auguste 1997 zmienil aj premiér Mečiar.

FRANTIŠEK XAVER ŠALDA (1867-1937) - český literárny kritik, novinár a spisovateľ. Roku 1906 obhájil na filozofickej fakulte doktorát z umelecko-historickej problematiky Pôsobil od roku 1919 ako profesor románskych literatúr na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Popri T. G. Masarykovi bol vedúcim zjavom kultúrneho a duchovného života a predstaval vypätie novodobého česťstva.

Bol pravdepodobne najvýraznejším, neoriginálnym a najlepším českým kritikom v medzivojnovom období. Bol predstaviteľom tzv. duchovného smeru: vychádzal zo subjektívneho zážitku a zaujatia dielom, súčasne vysvetľoval objektívne otázky literárnych javov.

Prekladal z francúzštiny a angličtiny.

(Pokračovanie
v budúcom čísle)

Zľava: Vojtech Tuka, Jozef Tiso a otec biskup Michal Buzalka

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.
Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: TEODOR KRIŽKA. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinovala@slpost.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

